

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. Стилиян Йотов Йотов, дфн,
относно конкурс за доцент по ПН 2.3. философия
за нуждите на секция „Етически изследвания” към
Института за изследване на общества и знанието при БАН

I. Дани за конкурса. В обявения от Института за изследване на общества и знанието при БАН [ИИОЗ] (в ДВ. бр. 3/ 5.01.2018 г.) конкурс за академичната длъжност доцент по философия (философия на Новото време и Съвременна философия) – шифър на професионалното направление 2.3., научна област 2. (хуманитарни науки) – участва един кандидат – д-р Стоян Андреас Ставру, главен асистент в ИИОЗ.

II. Дани за кандидата. Д-р Ставру отговаря на изискванията, предвидени от Закона и Правилника на БАН за заемане на академични длъжности, а именно:

- притежава две образователни и научни степени „доктор”, присъдени от Софийски университет [СУ]; от 2009 г. – по право, а от 2015 г. – по философия,
- от 2014 г. заема академичната длъжност „асистент”, а от 2016 г. – „главен асистент”, по-рано, след 2006 г. има опит като хоноруван асистент и
- участва в конкурса с необходимия брой публикации – две публикувани монографии, 22 студии и статии и 2 съставителства.

Кандидатът е допуснат до участие в конкурса за доцент въз основа на пълна и безупречна документация, от която – и на базата на собствените си впечатления – мога да направя следващите по-долу обобщения и оценки.

III. Описание на научните трудове и дейности.

Първо, приложеният списък с публикации, както и публичният сайт <https://www.challengingthelaw.com>, показват продуктивност и регулярност

на приносите на кандидата в науката, участия в значими дискусии, целенасочени занимания и последователност в отстояването на собствени позиции. След 2014 г. в областта на философията могат да се изброят 26 самостоятелни текста с научно съдържание; написани на български и английски, публикувани в реномирани издания, а 4 от тях – в реферирани списания.

Второ, през последните 5 години д-р Стоян Ставру е ръководител на пет и участник в още шест изследователски проекта, организирани или финансирани предимно от БАН, СУ, УНСС и престижни неправителствени организации, Общото за тях е връзката на философската етика и правото с медицината. Резултатите от тези проекти са с доказано значение за натрупването на експертно знание, за повишаване качеството на обществените дебати, за задълбочаване на интердисциплинарното сътрудничество и за подкрепата на млади изследователи. Публикациите, възникнали във връзка с тези проекти, имат пряко приложение в преподаването на основни дисциплини в редица университетски специалности.

Трето, при цялото изобилие на публикациите на д-р Ставру техният профил има ярко изразени черти. Те без изключение касаят правото, но винаги разглеждат проблеми в контекста на по-обща нормативност, свързана с човешките права или морала, косвено – и с политиката, недвусмислено и експлицитно се ангажират с позиции относно принципите на справедливостта и грижата, толерантността и екологията. Самите проблеми са актуални до болка, изпъкват в полето на медицината и на съвременните технологии, пренасят чужд и провокативен опит сред позитивистки застиналата в своята самодостатъчност теория и практика на правото в България. Запазена марка на текстовете, докладите и изявите на д-р Ставру е предизвикателството, при това в буквален смисъл, защото логото „предизвикай правото” стои върху сайта и на много от книгите му.

Нещо необичайно за решителността на юриста да решава казуси. Не че в публикациите му липсват нормативни решения, напротив, а някои са цитирани дори в съдебната практика. Но навсякъде присъства усърдието да се „отворят очите”, да се разшири съзнанието за онова измерение на проблемите, което остава отвъд обхвата на решенията, а понякога и възниква само в следствие на същите тези решения.

Четвърто, във всички авторски текстове Стоян Ставру демонстрира завидна осведоменост в областта на юридическата практика и теория, на съвременната медицина и медицинска етика, на публичната и медийната информация и репрезентации, но също така и на тенденциите в съвременната философска етика, на дебатите относно нормативната и ценностната рационалност. Тази ерудиция се съчетава с разпознаваем и неподправим стил на силно експресивно писане, но с логически издържана аргументация. Което позволява на един и същ текст да се възприема от читатели и изследователи с най-разнообразни компетенции и интереси. Навсякъде проявява загриженост и отговорност, темите, които изследва и реконструира, да комуникират помежду си, да трасират ориентири с оглед по-общи проблемни ситуации и да стимулират промислено отношение към идеята за биоправо и биоетика.

Всичко това недвусмислено свидетелства за притежавания от кандидата научен потенциал и стабилизира очакванията за бъдещо развитие и продуктивност.

IV. Научни приноси. Справка за цитирането на публикациите на д-р Стоян Ставру, приложение 05 в материалите по конкурса – библиографски цитирания и индексирание на публикации, дава достатъчна представа за отзвук от тях, но той изглежда далеч по-мощен ако се вземат предвид и позоваванията на чисто правните му текстове (прил. 09.02). Монографиите, статиите, студиите и сборниците, предложени от кандидата на вниманието на журито, потвърждават в пълна степен приносните моменти на

самооценката им. В моята собствена преценка ще ги резюмирам в *шест аспекта*, акцентирайки съответно върху постиженията в трите главни области, обособени и от автора на текстовете. А предвид факта, че вече съм коментирал *Кутията на Пандора* (2014), тук тя ще остане встрани от анализа ми.

И така, *първата област* е тази на *правосубектността*. Освен в конкретните статии нейните проблеми са тематизирани и в монографиите.

1. Стоян Ставру *повдига фундаменталния въпрос за основанията на правосубектността* и се спира на него в гл. 4 от *Недееспособността на физическите лица* (1916). Върху 40 страници убедително се предлагат аргументи в полза на теориите за „интереса” (87), тенденция която може да се открие и в световната литература. Но оригиналното в случая е, че Ставру вижда в това „инфлация на лицето”, която се опитва да компенсира чрез включване на *паметта и спецификите на тялото* като критерии за приписване и признаване на правосубектност. Няма да крия, че в степената, в която е защитена тезата му, тя ми изглежда и проблематична. Концептуално – поради обезценяване ролята на правоспособността за сметка на правосубектността и до семантично препокриване на последната с дееспособността (нещо, което е свойствено за българската правна доктрина и намира трудно съответствие при превод на чужд език); но най-вече – в системен план – не се вижда връзката на интензионалността на тази теза с нейната обратна страна – екстензионалността: По какъв начин паметта определя обема на множеството на правните субекти?

2. Иначе тъкмо това – *разширяването на кръга на правните субекти* е следващият централен въпрос, с който се занимава Стоян Ставру. И на тази тема сякаш са посветени най-много публикации, касаещи животни, природни феномени, интелигентни машини. Те са и най-провокативни, но при по-задълбочено четене изводите им не са екстравагантни, а апелират в полза на едно по-чувствително, загрижено и ефективно отношение към

останалите живи същества, оставяйки открита възможността дали това да стане чрез предефиниране на права или на задължения. Същевременно и тук ролята на човешкото лице и на патоцентризма в етиката задават трезво отношение към хипотезата за технологизиране на нормативността във връзка със засилващата се автономност на роботите и бият камбаната за опасност предвид последиците, засягащи вменяването и поемането на отговорност.

Втората област е тази на *дееспособността*. Тя е и водеща тема в монографията от 2016 г., представена на български и английски,

3. В нея Стоян Ставру *прави теоретически принос*, доколкото прокарва междинен път между привържениците на идеята за волята или за интересите като основа на дееспособността. Този път взема предвид *качеството на волята*, като, от една страна, я разглежда с оглед нейната автентичност, от друга страна, с оглед концепциите за наративната идентичност на личността. Благодарение на това наличието на управляема воля се определя от по-широки контексти и от друг вид континуитет, а не от конкретния момент на волеизявление и от съхраняването на валидността на съдържанието му при условие, че може да бъде потвърдено във всеки един момент и без изключение, при това актуално, (т.е. тогава и само тогава), а не с подразбиране. Позицията е защитена с рязко противопоставяне на действащата правна доктрина в България и е обоснована не само с помощта на юридически, но и на философски аргументи, както и на фона на теории за свободата на волята, които авторът познава в завидна за един юрист степен.

4. Това, което не е по силите на философията и в частност на етиката, Стоян Ставру постига като *предлага практически решения*, засягащи института на запрещението. Този проект е в синхрон и в съзвучие с реформи, прокарани в много от страните на ЕС в началото на хилядолетието, но остава нерешен и с болезнени последици за хората в

радикално неравностойно положение в България. Забележително е, че идеите за законови промени, предложени от д-р Ставру, са направени не на последно място в перспективата на философска концепция за грижата, подкрепата и закрилата, която той застъпва последователно в съчиненията си.

Последната област, в която разглежданите публикации имат научен принос, е тази за *връзката между морала и правото*, между *правото и културата*.

5. В случая Стоян Ставру не изследва теоретически, а се спира на *практическото значение и роля на принципите* на справедливостта и на равенството в правоприлагането. В тази връзка предлага наситено с примери тълкуване на инстанцията на „добрите нрави”, призната в различни клонове на правото, и я определя едновременно като източник на задължения и като критерий за решаване на конфликти, т.е. като ограничител при упражняването на субективни права. Тази позиция съответства в немалка степен на моменти от (класическата) концепция на Роналд Дуоркин за правилата и принципите в правото, но в нейна противоположност алармира за опасностите от явен или скрит релативизъм при прекаленото доверие към чисто процедурни решения на трудни казуси. За съжаление тъкмо в някои от статиите откривам стихията на словотворчество, която е в лоша услуга на стремежа за философско осмисляне на юридическата рационалност. „Букетът” от производни на „номията” изрази или откриването на смислова разлика между количествена „празнина” и качествена „празнота” са несподелими на много езици, създават понякога усещане за самоцел и ако се избегнат, тезите на автора няма да загубят нищо от съдържанието си.

6. Изключително впечатление правят *предговорите* на Стоян Ставру към публикуваните като книги дисертации на млади юристи. Тяхната своевременност и научна издържаност, но също така и необичайност се

вписват в общия проект за предизвикателство на правото. Предисловията на д-р Ставру не са менторски жест, а позиционират и осветляват тези текстове допълнително в контекстите на всекидневни практики и художествени рецепции, подсказват на философската публика, че „чисто” юридическите текстове са интересни и за нея. Кое е съществен принос за утвърждаване на интердисциплинарността в науката и в очите на четящата публика.

V. Преподавателска, лекторска и редакторска работа. В областта на учебната дейност Стоян Ставру се ползва с името на компетентен и отдаден на работата си преподавател. Като хоноруван асистент в СУ и НБУ, но най-вече като лектор той е натрупал и доказал опит и рутина, каквито притежават малцина от връстниците му. Но не само това. Ставру е образец преподавател, какъвто мнозина студенти и слушатели биха искали да имат. Организацията на неговите семинари и презентации отговаря на стандарти, които са свойствени за най-добри институти и практики по света и рядко се следват в България. Резултатите от тях са документирани и достъпни, така че представляват нарастващ ресурс за качествено образование, за сравнение на постиженията, за подготовка на бъдещи изследвания.

Внимание будят и медийните изяви на д-р Ставру, като се вземе цикълът от 23 интервюта по БНР, или организирани от него 18 публични дискусии в „Червената къща”. Благодарение на тях, в не малка степен, биоправото и биоетиката бяха обществено легитимирани, престанаха да се възприемат като постмодерна мода и се превърнаха в инструментариум за комплексно обсъждане на теми и проблеми, каквото традиционните дисциплини и подходи не могат да предложат. Също така и чисто правни казуси, за които медиите проявяват по-силен, но и „нездрав” интерес, а науката високомерно пренебрегва, получиха шанс за компетентно юридическо и етическо осветляване.

Затова не е изненада, че досега д-р Ставру е бил предпочетен за научен ръководител на три успешно защитени магистърски тези в НБУ и една в СУ (неотбелязана). Нямам съмнение, че хабилитирането на д-р Ставру ще позволи на ИИОЗ и на философската колегия да разполага с търсен и надежден ръководител на докторантски проекти, при това с възможност за привличане и на млади юристи.

Д-р Ставру съчетава умело изследователската и преподавателската си дейност с организационна и редакционна; той е член на Обществения съвет към „Център за асистирана репродукция” в МЗ, участва в редакторския съвет на сп. „Етически изследвания”, ръководи собствен сайт с регистрация за продължаващо издание „Предизвикай правото” и две специализирани издателски поредици. Това е признание за качества на кандидата, надскачащи по-тясно научните умения.

На фона на изброените ангажименти кандидатът Стоян Ставру представя редовно доклади на най-различни научни конференции; само за последните 2-3 години документацията свидетелства за над 40 изяви на национални форуми, шест от които с международно участие.

Изложеното дотук ме уверява, че хабилитирането на д-р Стоян Ставру би допринесло както за разгръщане на неговите способности, така и за развитие на научния живот в БАН, за утвърждаването на етиката в полето на институционализираната нормативност, на политиката в здравеопазването и на публичните дискусии.

VI. Лични впечатления. Познавам Стоян Ставру като автор с нетипичен за професионалните юристи интерес и почерк, но отличните ми впечатления се затвърдиха след привличането му като преподавател към екипа на МП „Интегративна биоетика” в СУ. Тук той бързо се прояви като талантлив колега и „отборен” партньор, като провокативен събеседник и инициатор на нови начинания. С радост подкрепих интереса му да стане докторант по философия и като негов научен консултант бях горд да видя,

колко убедителен изглежда той с познанията и аргументите си в средите на философи и социолози. Постепенно станах свидетел и на факта, колко е харесван от млади юристи с научен интерес и каква завист предизвиква с компетентността и оригиналността си у колеги с дълъг стаж и ерудиция, но с без усет към новите предизвикателства дори в собствените им области. С времето, бих казал, свикнах и със свръхактивността му, плод на която са множество публикации, лекции, медийни изяви. Но не мога да спра да се изненадвам на способността му така да се организира, че да продължава да придобива образователни квалификации и лицензи, част от него да се отдава на източни спортове, а друга да работи практически като юрист. Без да изглежда политически ангажиран, Стоян Ставру има значителен принос за решаването на съдебни дела, свързани с гражданските свободи и съдбините на най-беззащитните, а становищата му се цитират и от най-висши съдии.

С кандидата за доцент д-р Стоян Ставру не съм съавтор и нямам участие в съвместни изследователски проекти. Не съм бил клиент на адвокат Ставру.

VII. Препоръки. Смятам, че специализация в чужбина, участие в международни проекти и форуми или публикации в списания с по-изявен аналитичен профил биха допринесли в развитието и за реализирането на идеите на д-р Ставру по един концептуално по-системен и езиково по-споделим начин.

VIII. Заключение. Приносите на кандидата както в научната дейност, така и за утвърждаването на философската етика в изследователските и университетски центрове, а също и в публичния живот у нас, ми дават основания да смятам, че в случая са изпълнени всички изисквания на *Закона за развитие на академичния състав в Република България*, предвидени за хабилитация. В резултат от прегледа и преценката на всички педагогически и изследователски качества,

изтъкнати по-горе, давам своето положително становище и еднозначно смятам, че гл. ас. д-р Стоян Андреас Ставру заслужава да бъде избран за доцент по философия в Института за изследване на общества и знанието при БАН

A handwritten signature in blue ink, consisting of stylized, cursive letters that appear to be 'S. Stoyanov'.

София, 23 април 2018 г.

(проф. дфн Стилиян Йотов)